

## ВИЩА ОСВІТА УКРАЇНИ У СИСТЕМІ ВІДНОСИН РИНКУ ПРАЦІ

**Постановка проблеми.** На сучасному етапі освіта виступає основним соціальним інститутом, що задовольняє потреби суспільства у формуванні кваліфікованої робочої сили, у збереженні та розвитку системи наукових знань, у забезпеченні соціалізації підростаючого покоління, формуванні загальної культури і соціальних норм. Із зростанням вагомості людського капіталу як основного чинника економічного розвитку, вища освіта стає найважливішим засобом формування нової генерації висококваліфікованих кадрів та розвитку інтелектуального потенціалу.

Являючись основою формування кадрового потенціалу суспільства, вища освіта безпосередньо пов'язана з функціонуванням ринку праці. В той же час вона сама є сферою прикладання праці, при чому в освітніх закладах зайнята найбільш кваліфікована частина робочої сили. На сучасному етапі проблеми вищої освіти знаходяться в полі зору багатьох вітчизняних науковців: В. Зінченко [0], Н. Красовської [2], В. Сафонової [3], А. Саргсяна [4], Н. Шульги [5] та ін. Досліджуються проблеми розвитку вищої освіти та її інтеграції у світовий освітній простір, підвищення її якості до потреб сучасної економіки. В той же час, найважливішою проблемою України є незбалансованість розвитку вищої освіти та ринку праці, що обумовлює, з одного боку, надлишок на ринку праці фахівців певних напрямів підготовки, а з іншого – дефіцит висококваліфікованих кадрів за окремими спеціальностями. Це свідчить про актуальність більш глибокого й усестороннього аналізу системи вищої освіти в контексті взаємозв'язку з ринком праці.

**Метою статті** є аналіз ролі системи вищих навчальних закладів України (ВНЗ) на національному ринку праці, виявлення існуючих проблем та визначення шляхів їх вирішення.

**Виклад основного матеріалу.** Україна має досить розвинену систему освіти. Тому у міжнародному рейтингу оцінки людського потенціалу країн світу вона займає досить високу позицію – 78 місце у 2013 р., яке забезпечив саме рівень освіти та її поширеність. Так, за рівнем грамотності дорослого населення Україна входить до перших 30 країн світу за міжнародним Індексом людського розвитку і випереджає багатьох розвинених країн, в тому числі таких європейських як Румунію, Португалію, Італію. При цьому, Україна випереджає більшість країн ЄС за коефіцієнтом охоплення вищою осві-

тою – 79,5%, проти 54,5% у Франції, 66,0% в Італії, 60,1% у Латвії, 70,5% у Польщі [6].

На сучасному етапі вища освіта виконує низку важливих функцій: відтворення та розвиток знань, формування світогляду та загальної культури молоді, розвиток науки, підготовку висококваліфікованих фахівців для всіх сфер економічної діяльності, формування наукових кадрів, розвиток інтелектуального потенціалу. Здійснюючи підготовку кадрів, вища освіта безпосередньо пов'язана з ринком праці та економічною діяльністю. Система ВО має бути спрямована на гармонізацію інтересів учасників освітнього процесу та представників ринку праці, роботодавців, а також держави з позицій досягнення ефективного використання людського капіталу.

Аналізуючи діяльність системи вищої освіти в контексті функціонування ринку праці слід відзначити її двояку роль: з одного боку вона є сферою виробництва кадрів для потреб ринку праці, з іншого боку – вона є сферою прикладання праці значної частки економічно активного населення. Обидві сторони діяльності є важливими у функціонуванні соціально-економічної системи країни, однак основна увага дослідників концентрується на аналізі освітньої функції ВО, її аналіз як важливого сегменту національного ринку праці висвітлюється поки що недостатньо. Однак в обох сферах діяльності ВО існують суттєві проблеми.

*В Україні вища освіта, як сфера формування висококваліфікованих фахівців, впродовж останніх двох десятиліть динамічно розвивалась, про що свідчать дані табл. 1. Кількість навчальних закладів зросла з 255 у 1995 р. до 349 у 2010 р., чисельність студентів зросла у 2,4 рази. Найвищих показників ВНЗІІІ-ІV рівня акредитації досягли у 2005-2010 рр., у подальших роках сформувалася тенденція до їх зниження. Так, у 2005/6 н. р. кількість студентів на 10 тис. населення становила 470 осіб, в подальшому вона знизилася до 335 осіб, в найпершу чергу внаслідок демографічних процесів. Суттєво зросла кількість підготовлених фахівців – з 148 тис. у 1995/96 н. р. до 543,7 тис. у 2010 р., однак потім відбулося скорочення до 405 тис. у 2014/15 н. р.*

Отже, в Україні в цілому зростає обсяг формування людського капіталу та підвищується рівень забезпечення економіки висококваліфікованими кадрами. В той же час, з 2005 р. проявилась тенденція до звуження обсягів діяльності ВНЗ та підготовки фахівців, що обумовлено як демографічними,

так і соціально-економічними процесами. Серед останніх – наростання проблеми працевлаштування підготовлених фахівців. Значна частка безробітних має вищу освіту, при цьому склалася тенденція до зростання питомої ваги безробітних, які мають дип-

ломи з вищою освітою, у складі даної категорії економічно активного населення, про що свідчать статистичні дані (табл. 2). Порівняно з 2005 роком, у 2013 р. чисельність безробітних з ВО зросла більш ніж у два рази.

Таблиця 1

**Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України III-IV рівнів акредитації, тис. осіб**

| Навчальний рік | Кількість ВНЗ, одиниць | Чисельність студентів тис. осіб | Кількість студентів на 10000 населення | Випущено фахівців, тис. осіб |
|----------------|------------------------|---------------------------------|--|------------------------------|
| 1995/96        | 255                    | 922,8                           | 180                                    | 147,9                        |
| 2000/01        | 315                    | 1402,9                          | 285                                    | 273,6                        |
| 2005/06        | 345                    | 2203,8                          | 470                                    | 372,4                        |
| 2010/11        | 349                    | 2129,8                          | 465                                    | 543,7                        |
| 2012/13        | 334                    | 1824,9                          | 401                                    | 520,7                        |
| 2013/14        | 325                    | 1723,7                          | 380                                    | 485,1                        |
| 2014/15        | 277                    | 1438,0                          | 335                                    | 405,4                        |

Джерело інформації: [7].

Таблиця 2

**Динаміка чисельності безробітних з ВО у складі всіх безробітних**

| Роки | Кількість безробітних, тис. осіб | Чисельність безробітних з повною ВО | Чисельність безробітних з базовою ВО | Часта безробітних з ВО у% до всіх безробітних |
|------|----------------------------------|-------------------------------------|--------------------------------------|---|
| 2000 | 2656                             | 325                                 | 56                                   | 14,3  |
| 2005 | 1601                             | 198                                 | 33                                   | 14,4  |
| 2010 | 1786                             | 390                                 | 34                                   | 23,7  |
| 2012 | 1657                             | 433                                 | 26                                   | 27,7  |
| 2013 | 1577                             | 401                                 | 23                                   | 26,9  |

Джерело інформації: [8].

Дані таблиці свідчать, що чисельність безробітних, які мають повну та базову вищу освіту, зростає, у 2012-2013 рр. вона перевищила 400 тис. осіб та складала 27% від усієї кількості зареєстрованих безробітних. Це вказує на те, що наявність вищої освіти не є гарантією зайнятості, вона лише дає певні переваги у працевлаштуванні. Статистичні дані свідчать, що серед осіб з повною вищою освітою рівень зайнятості найвищий, а рівень безробіття найнижчий порівняно інших освітніх груп населення. Так, у 2013 р. серед населення з повною ВО рівень зайнятості складав 73,3%, рівень безробіття – 6,6%, в той час як серед населення з повною вищою освітою ці показники були такими: 58,4 та 7,6% [8]. В той же час зростання чисельності дипломованих фахівців у складі безробітних свідчить про відсутність збалансованості між розвитком системи вищої освіти та ринку праці.

Більшість дослідників відзначають відсутність ефективної взаємодії між закладами вищої освіти та суб'єктами ринку праці – роботодавцями, центрами зайнятості, рекрутинговими фірмами, що не забезпечує відповідність обсягів та якості підготовки кадрів потребам реального сектору економіки. На сучасному етапі діяльність закладів вищої освіти, в контексті вимог ринку праці, можна охарактеризувати таким чином:

вищі навчальні заклади у визначенні обсягів і напрямів підготовки кадрів здійснюють орієнтацію, в першу чергу, на попит зі сторони населення та на наявні ресурсні можливості ВНЗ, передусім кадрові (наявність певного складу професорсько-викладацького персоналу, якого необхідно забезпечити навчальним навантаженням), а не на потреби ринку праці;

має місце суттєве відставання більшості ВНЗ від темпів розвитку НТП, що виражається у застарілій матеріально-технічній базі вищих навчальних закладів, у відсутності сучасних лабораторій, оснащених новітнім обладнанням, у слабкому розвитку вузівської науки, у недостатньому рівні інформаційного забезпечення більшості вітчизняних ВНЗ, що знижує якість підготовки спеціалістів;

має місце недостатня взаємодія більшості ВНЗ з роботодавцями, державними центрами та приватними агентствами зайнятості з питань вивчення попиту на фахівців та вимог до них, що обумовлює слабку орієнтованість на потреби ринку праці, запізніле реагування на зміни в попиті на фахівців зі сторони підприємств та галузей, ігнорування сучасних вимог роботодавців до якісних характеристик фахівців, рівня їх компетенцій.

Це призводить до відсутності балансу між попитом і пропозицією на ринку праці фахівців з вищою освітою, труднощів з працевлаштуванням, до втрати людського капіталу внаслідок недостатнього ефективного його використання. Незбалансованість ринку праці та ринку освітніх послуг має такі наслідки:

збільшується частка випускників вищих навчальних закладів, які працевлаштовуються не за отриманою спеціальністю, що знижує цінність здобутої освіти, а при тривалій роботі не за спеціальністю – втрату професійних знань і відповідної кваліфікації. Отже, здійснені інвестиції в освіту не дають відповідної віддачі ні окремим особам, ні суспільству в цілому;

для роботодавців виникає необхідність організації додаткової підготовки та перепідготовки фахівців, які не мають необхідної кваліфікації, що вимагає додаткових фінансових і матеріальних витрат, організаційних зусиль, що відволікає кошти та інші ресурси від безпосередньої виробничої діяльності;

неможливість задовольнити потреби підприємств, організацій у фахівцях певних професій і спеціальностей призводить до зниження продуктивності праці, обсягів та якості товарів і послуг, погіршення можливостей інноваційного розвитку, зниження конкурентоспроможності підприємств і країни в цілому.

Вирішення проблеми забезпечення економіки висококваліфікованими кадрами та досягнення більшої збалансованості між попитом і пропозицією фахівців з вузівськими дипломами на ринку праці потребує таких заходів:

формування при державній службі зайнятості системи моніторингу попиту і пропозиції на ринку дипломованих фахівців за основними напрямками підготовки, виявлення тенденцій та нових обставин, які можуть впливати на розвиток даного сегменту ринку праці; створення маркетингових служб, що

вивчають потреби ринку праці, як невід'ємної складової ВНЗ;

прогнозування потреб ринку праці у фахівців за основними напрямками підготовки та основними професіями, регулярна розробка короткострокових та довгострокових прогнозів попиту у фахівців на рівні окремих видів економічної діяльності, регіонів, на національному рівні;

розвитку відносин соціального партнерства навчального закладу з роботодавцями у сфері підготовки фахівців, в тому числі: у визначенні необхідних обсягів підготовки; у розробленні освітніх стандартів, узгоджені кваліфікаційних характеристик відповідно до потреб конкретних галузей та технологічних процесів; у модернізації матеріально-технічної бази ВНЗ; у фінансовому забезпеченні вищих навчальних закладів на основі угод про підготовку конкретних фахівців; у створенні робочих місць для студентів на період проходження учбово-виробничої практики з оплатою праці за виконану роботу;

налагодження ефективної системи профорієнтаційної роботи, запровадження незалежної системи тестування абітурієнтів щодо відповідності спеціальності, яку вони обирають, їх здібностям та нахилам, можливостей опанування навчальної програми та розвитку творчого потенціалу особистості, при освоєнні спеціальності, що обирається;

удосконалення механізму визначення обсягів підготовки та набору абітурієнтів у ВНЗ, особливо це стосується бюджетних місць. Доцільно розміщення держзамовлення на підготовку кадрів здійснювати з урахуванням ефективності працевлаштування випускників як кінцевого результату діяльності вищого навчального закладу та його ефективної співпраці з роботодавцями.

Названі заходи сприятимуть більш збалансованому та узгодженому функціонуванню системи вищої освіти та ринку праці, що сприятиме нагромадженню та ефективному використанню людського капіталу України та формуванню внутрішніх чинників економічного зростання.

У більш ефективному розвитку системи ВО в контексті вимог ринку праці важливим є формування інституту соціального партнерства, який в освіті являє собою особливий тип взаємодії освітніх установ з усіма суб'єктами ринку праці – великими корпораціями, представниками малого й середнього бізнесу, як роботодавцями; регіональними органами виконавчої влади; громадськими організаціями. Саме він може забезпечити максимальне узгодження та реалізацію інтересів усіх учасників цього процесу – населення, роботодавців та освітніх установ. Важливо розвивати активність населення та роботодавців стосовно їх участі у вирішенні проблем вищої освіти та підготовки фахівців, які дійсно потрібні економіці України. Форми і методи сучасного соціального партнерства відрізняються тим, що

вони будуються на договірних засадах і передбачають високий ступінь відповідальності взаємодіючих сторін. Основним фактором розвитку соціального партнерства в системі освіти є інтеграційні процеси, які обумовлюють поєднання можливостей кадрового, виробничого, освітнього потенціалу для вирішення завдань, спрямованих на підготовку конкурентоспроможного фахівця.

Іншим важливим аспектом функціонування закладів вищої освіти в системі відносин ринку праці є те, що *сфера освітньої діяльності є вагомим сегментом самого ринку праці*, оскільки тут працює значна частка економічно активного населення (табл. 3). Всього в сфері освіти України в 2014 р. працювало 1587, 7 тис. осіб, або 14,9% всіх найманих працівників. Освіта в Україні займає друге місце після промисловості за сферою прикладання праці. При чому тут сконцентрована найбільша кількість працівників з вищою освітою, оскільки у

складі освітян – 842,2 тис. викладачів та 208,2 тис. фахівців у галузі освіти [8]. Ще більш високий якісний склад працівників системи вищої освіти, де більшість викладацького складу мають наукові ступені.

Дані табл. 3 свідчать, що загальна кількість працівників викладацького складу ВНЗ III-IV рівнів акредитації у 2014/15 навчальному році становила майже 134 тис. осіб, однак порівняно з 2010/11 навчальним роком вона скоротилася на 15,7%. При цьому найбільшого скорочення зазнали науково-педагогічні працівники, які мають найвищий рівень кваліфікації. Серед працівників даної категорії 53% мали наукову ступінь кандидата наук та майже 11% – доктора. Це свідчить про звуження сфери прикладання праці в одному із найбільш інтелектуальних видів економічної діяльності.

Таблиця 3

**Динаміка чисельності та структури викладацького складу  
ВНЗ III-IV рівнів акредитації за 2010-2014 роки**

| Показники виклад. складу                            | 2010/2011<br>навч. рік | 2014/2015<br>навч. рік | Динаміка<br>у% |
|---|------------------------|------------------------|----------------|
| 1. Загальна кількість працівників, осіб             | 163632                 | 137993                 | 84,3           |
| в т.ч. педагогічні працівники                       | 20944                  | 20796                  | 99,3           |
| науково-педагогічні працівники                      | 142691                 | 117197                 | 82,1           |
| 2. Кількість працівників, які мають наукові ступені |                        |                        |                |
| 2.1 Кількість педагог.прац. що мають:               |                        |                        |                |
| наук. ступінь кандидата наук                        | 529                    | 796                    | 150,4          |
| у% до всіх педагог. працівників                     | 2,5                    | 3,8                    | х              |
| наук. ступінь доктора наук                          | 22                     | 33                     | 150,0          |
| у% до всіх педагог. працівників                     | 0,1                    | 0,2                    | х              |
| 2.2. Кільк. наук.-пед. прац. що мають:              |                        |                        |                |
| наук. ступінь кандидата наук                        | 66689                  | 62158                  | 93,2           |
| у% до всіх наук.-педагог. працівників               | 46,7                   | 53,0                   | х              |
| наук. ступінь доктора наук                          | 13367                  | 12682                  | 94,5           |
| у% до всіх наук.-педагог. працівників               | 9,4                    | 10,8                   | х              |

Джерело інформації: [7].

Згорнення обсягів діяльності вищої освіти України суперечить потребам формування постіндустріального суспільства, заснованого на економіці знань. Як відзначають науковці, дві третини національного багатства сучасної економіки припадає на людський капітал, який формується у вищій освіті. Фахівці з вищою освітою виробляють 56% ВВП [9, с. 66]. В методіці Всесвітнього економічного форуму стосовно розрахунку Індексу глобальної конкурентоспроможності вища освіта та професійна підготовка віднесена до найвагоміших чинників під-

вищення ефективності. Тому розвинені країни, а також ті, які стали на шлях економічного розвитку й суспільного прогресу, приділяють неухильну увагу поширенню вищої освіти серед населення. За прогнозами ЮНЕСКО, у XXI столітті рівня національного добробуту, що відповідає світовим стандартам, досягнуть країни, у працездатному населенні яких питома вага осіб з вищою освітою досягне 40-50% [11].

*Звуження сфери прикладання праці в системі вищої освіти має низку негативних наслідків для України. По-перше, це стає додатковим стимулом для*

еміграції осіб з науковим рівнем кваліфікації, оскільки неможливість працевлаштуватися за фахом та отримати гідну заробітну плату змушує фахівців шукати місце роботи за кордоном. Як відзначають дослідники міграційних процесів з України з 1996 по 2011 р., тільки за офіційними даними, на постійне місце проживання та роботи за кордон виїхало 1622 учених, з них 1290 кандидатів та 332 докторів наук [9, с.77]. При чому виїжджають учені в найбільш продуктивному віці (30-40 років). А також ті, які володіють пріоритетними, з позицій інноваційного розвитку, знаннями – фізики, математики, біологи. Україна втрачає інтелектуальний капітал, втрачає сформовані наукові школи, відродити які буде складно, а то і неможливо. А з огляду на політику Міністерства освіти й науки України на подальше скорочення кількості ВНЗ, такі втрати будуть зростати.

*По-друге*, зростає міграція молоді на навчання за кордоном, переважно в європейські країни. Висока якість освіти, можливість отримати європейський диплом та спробувати працевлаштуватися на європейському ринку праці – усі ці моменти приваблювали й раніше українську молодь здобувати освіту в європейських вузах. В умовах, коли вітчизняний освітній простір не розвивається належним чином, такі міграційні процеси будуть тільки зростати. Дослідники відзначають суттєве збільшення в останні роки студентів-українців, які навчаються за кордоном. За період з 2008-2009 н.р. по 2012-2013 н.р. їх чисельність зросла: в Польщі з 2831 до 9620 осіб, або в 3,4 рази; в Німеччині з 8557 до 9044 осіб, або в 1,1 рази; в Італії з 800 до 1727 осіб, або в 2,2 рази; в Іспанії з 558 до 1323 осіб, або в 2,4 рази; у Канаді з 470 до 1097 осіб, або в 2,3 рази. У Чехії, Австрії, Великобританії їх чисельність збільшилася в 1,7 рази [10, с. 82]. Л. Семів відзначає, що особливістю сучасного етапу модернізації на європейському рівні є поява «п'ятої свободи» – свободи руху знань ( поряд з існуванням чотирьох свобод руху: капіталу, робочої сили, товарів і послуг). Створені в результаті зазначених процесів «Європейський простір вищої освіти» і «Європейський простір досліджень» виробили інституціональні умови для активізації академічного руху студентів, викладачів і дослідників [10, с.79]. Ці в цілому позитивні процеси негативно позначаються на Україні, оскільки низький рівень конкурентоспроможності вітчизняних ВНЗ призводить до того, що з України вимиваються не лише наукові та викладацькі кадри, але й найбільш талановита та мобільна молодь – майбутній креативний та інтелектуальний потенціал країни.

*По-третє*, погіршується структура трудового потенціалу України, оскільки зростає частка зайнятих з нижчими рівнями освіти. Вітчизняні дослідники відзначають наявність в Україні деформованої структури зайнятості, що проявляється у надмірній

(гіпертрофованій) концентрації в окремих ВЕД малокваліфікованої та некваліфікованої праці [12, с.169]. Звуження сфери прикладання висококваліфікованої праці погіршує структуру зайнятості. Вивільнені із системи освіти працівники досить часто змушені працевлаштовуватися на робочі місця, де потребується кваліфікація нижчого рівня.

*По-четверте*, внаслідок стагнації вищої освіти Україна втрачає чинники зростання. Оскільки в сучасних умовах зростає роль, в якості головного чинника економічного зростання, сфери послуг, передусім високотехнологічних – освіти, науки, телекомунікаційних, інформаційного забезпечення, в основі яких лежить саме розвиток вищої освіти, то зменшення цієї сфери діяльності стане перешкодою на шляху переходу до економіки знань.

**Висновки.** Проведене дослідження показало, що в Україні наростають негативні процеси щодо становища системи вищої освіти на ринку праці. З одного боку структура і якість підготовки фахівців у системі ВНЗ не зовсім відповідає потребам національного ринку праці, що обумовлює високий рівень безробіття серед дипломованих фахівців. З іншого боку, відбувається звуження сфери прикладання праці в системі ВО, що обумовлено зменшенням із року в рік кількості абітурієнтів внаслідок демографічної кризи та низького рівня конкурентоспроможності вітчизняних ВНЗ у світовому освітньому просторі. Внаслідок цього Україна все більше втрачає сучасні чинники економічного зростання – людський та інтелектуальний капітал. Тому при формуванні освітньої політики владні інститути повинні усвідомлювати закономірності сучасного постіндустріального розвитку, в яких вищій освіті відводиться провідна роль. Це вимагає нових підходів щодо розвитку системи вищої освіти. Національна освітня політика має бути спрямована на те, щоб систему ВО України перетворити на дієвий чинник економічного зростання й конкурентоспроможності. Це можливо шляхом: не насильницької ліквідації низки ВНЗ, а оптимізації їх чисельності; суттєвого підвищення якості освітніх послуг, наближення її до рівня провідних університетів світу за рахунок суттєвої модернізації матеріально-технічної бази й організації навчального процесу, запровадження більш ефективних моделей фінансування й управління ВНЗ, підвищення рівня кваліфікації професорсько-викладацького складу й подолання корупції; створення потужних та конкурентоспроможних на світовому рівні університетських комплексів та широке залучення до навчання іноземних студентів.

## Література

1. Зінченко В. О. Якість вищої освіти: погляди науковців / В.О.Зінченко // Вісник ЛНУ ім. Тараса Шевченка. – 2011. – №5 (216). – С. 9-16.
2. Красов-

ська **О. Ю.** Роль освіти в сучасних глобальних умовах / О.Ю. Красовська // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2011. – № 1 (4). – С. 182-188. 3. **Сафонова В. Є.** Вдосконалення методологічних підходів до оцінки якості вищої освіти як загальнодержавного пріоритету / В. Є. Сафонова // Економіст. – 2011. – №1. – С.54-59. 4. **Саргсян А. Л.** Вища освіта у Великій Британії та зарубіжних країнах / А.Л.Саргсян // Вісник Луган. держ. пед. ун-ту ім. Тараса Шевченка: серія «Педагогічні науки». – 2006. – №101. – С. 14–18. 5. **Шульга Н. Д.** Законодавче забезпечення і чинники, що впливають на стан сучасної освітньої політики в Україні / Н. Д. Шульга // Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України. – 2012. – №1. – С. 274-281. 6. **Доповідь ООН** про людський розвиток за 2013 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.undp.org.ua/images/stories/HDR2013/UKR\\_Ukraine\\_HDR2013.pdf](http://www.undp.org.ua/images/stories/HDR2013/UKR_Ukraine_HDR2013.pdf). 7. **Основні** показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2014/2015 навчального року. Статистичний бюлетень. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>. 8. **Економічна** активність населення України 2014. Статистичний збірник. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>. 9. **Андрощук Г.О.** Міграція інтелектуального капіталу: вплив на економіку та інноваційний розвиток / Г.О.Андрощук, С.А. Давимука // Регіональна економіка. – 2015. – № 2. – С. 64-82. 10. **Семів Л.К.** Вплив новітніх явищ освітньої міграції на політику модернізації соціально-культурної сфери регіону / Л.К.Семів // Регіональна економіка. – 2015. – № 1. – С. 79-86. 11. **Образование** для всех к 2015 году. Добьемся ли мы успеха?: всемирный доклад по образованию для всех, 2008. – Париж: ЮНЕСКО, 2008. – 492 с. 12. **Сталий** людський розвиток: забезпечення справедливості: Національна доповідь / кер. авт. Колективу Е.М.Лібанова / Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В.Птухи. – Умань: Видавничо-поліграфічний центр «Візаві», 2012. – 412 с.

#### **Антонюк В. П. Вища освіта України у системі відносин ринку праці**

Аналіз вищої освіти України в контексті відносин ринку праці здійснено з двох боків: як системи підготовки фахівців та як сфери прикладання праці. Виявлено наростання негативних процесів: структура і якість підготовки фахівців у системі ВНЗ не зовсім відповідає потребам національного ринку праці, що призводить до безробіття серед дипломованих фахівців; зменшується чисельність зайнятих в системі ВО. Внаслідок низьких конкурентних пози-

цій вітчизняних ВНЗ у світовому освітньому просторі, Україна все більше втрачає сучасні чинники економічного зростання – людський та інтелектуальний капітал. Зроблено висновок про необхідність формування нових підходів в політиці розвитку вищої освіти.

*Ключові слова:* вища освіта, підготовка фахівців, ринок праці, зайнятість, людський капітал.

#### **Антонюк В. П. Высшее образование Украины в системе отношений рынка труда**

Анализ высшего образования Украины в контексте отношений рынка труда осуществлен с двух сторон: как системы профессиональной подготовки кадров и как сферы приложения труда. Обнаружено нарастание негативных процессов: структура и качество подготовки в высших учебных заведениях не вполне соответствуют потребностям национального рынка труда, что приводит к безработице среди квалифицированных специалистов; уменьшается количество занятых в системе высшего образования. Вследствие низкой конкурентоспособности отечественных вузов в мировом образовательном пространстве, Украина теряет современные факторы экономического роста – человеческий и интеллектуальный капитал. Сделано заключение о необходимости формирования новых подходов в политике развития высшего образования.

*Ключевые слова:* высшее образование, подготовка кадров, рынок труда, занятость, человеческий капитал.

#### **Antonuk V. Higher Education of Ukraine in the System Labor Market Relations**

The analysis of higher education of Ukraine in the context of labor market relations was made on both sides: as the system of training specialists and the sphere of labor application. We revealed the growth of negative processes such as the structure and quality of training of specialists do not meet the needs of the national labor market. This leads to unemployment among graduates with degrees and the reduced number of employees in the system of higher education. Because of low competitive position in the global educational world, Ukraine loses contemporary factors of economic growth that is human and intellectual capital. The conclusion about the need for a new approach to the development of higher education policy was made.

*Keywords:* higher education, training specialists, labor market, employment, human capital.

Стаття надійшла до редакції 15.05.2015

Прийнято до друку 07.07.2015